

ЛЕСТВИЦАТА НА СВЕТИ ЈОВАН ЛЕСТВИЧНИК ВО МАКЕДОНСКАТА ЦРКОВНОСЛОВЕНСКА ТРАДИЦИЈА

Вовед

Во период на општо опаѓање на религиозно-моралниот живот во 4. век, монаштвото било средината во која во интегрална форма се чувало христијанското учење и, како што ќе заклучи Мењ: „од монашките братства, како од благодатен извор извираше евангелската светлина, осветлувајќи го светот потонат во грехови“.¹

Со појавата на монаштвото на Исток и Запад неизбежна станала и појавата на таканаречената аскетска литература, која би го потпомогнала развојот на монаштвото и би дала полезни упатства при неговото практикување. Манастирскиот типик и манастирските правила на изучување на Сцетото Писмо му давале такво значење што во одредени манастири писменоста на монасите била задолжителна за сите, а неписмените биле веднаш описменувани. На општите манастирски собири и на поединечните меѓусебни разговори се дискутирало и дообјаснувало прочитаното.

Аскетската литература се појавува како плод на длабока внатрешна борба и самоанализа и затоа не треба да се стилизира во упростена синтеза. Во спомениците на оваа книжевност се среќаваат не само различни аспекти или нијанси на една мисла туку и многу длабоки несогласувања и противречности, кои не се ограничени само на практичните прашања. Растргнатоста помеѓу идеалот на совршена осаменост („Не можам да бидам и со Бога и со луѓето“, велел ава Арсениј) и идеалот за практично милосрдие останува неразрешена. Во тоа несогласување, во аскетската книжевност се открива и некоја гранична религиозна антиномија, а не само антитеза. Честопати овој вид литература со голема тензијност покрева и догматски прашања, и тоа значително остро и

---

¹ Александар Мењ, *Историја на религиите*, Скопје 2010, 341.

интензивно. Тука не треба да се заборава иманентната тежина или соблазна на аскетскиот опит и мисла. Најнапред се поставува прашањето за гревот и слободата на човекот, а потоа и за тајните и молитвата. Во втората, пак, поставка аскетската писменост го третира прашањето за благодатта и слободата (или подвигот, т. е. креативната надоградба на човекот). Затоа, не е чудно што пелагијанството и оригенизмот, а уште повеќе евхитите, сериозно ги разбранувале монашките кругови. Сите тие заеднички прашања се свеле на едно општо – за судбината и патот на човекот. Во аскетските споменици не се наоѓаат само размислувања од психолошка и етичка природа, туку и размислувања за метафизиката на човечкиот живот. Проблематиката на аскетизмот своја разрешница можела да најде единствено во працизна догматска синтеза. Тоа е јасно уште кај свети Атанасиј, како и кај кападокиските отци, па христолошките спорови не се решаваат само со догматска, туку и со аскетска синтеза, која најјасно се наоѓа кај преподобен Максим Исповедник. Догматиката и аскетиката во неговиот богословски систем се проникнуваат органски и неразделно.² Сево ова придонело да се појават голем број книжевни споменици кои потекнуваат од монашките средини, а го збогатуваат заедничкото цивилизациско духовно наследство. Тука припаѓа *Лествицата* на свети Јован Лествичник.

***Лествицата* свети Јован Синајски**

Откако ќе се проследи содржината на *Лествицата* и ќе се земе предвид сè горе споменато, како и периодот во кој се појавува, со право може да се заклучи дека *Лествицата* на свети Јован Синајски во себе го сублимира сето искуство собрано во монашката литература од нејзиниот златен период. Таа се јавува и како поучно четиво во монашките средини, но и како стилски богат текст кој е оформен врз основа на длабока мистична теорија.

Лествицата како оригинално дело се појавува во период во кој се бележи пад на христијанската патролошка книжевност. Причината за тоа е во фактот што во претходниот период на првите четири вселенски собори биле решени и формулирани основните богословско-догматски проблеми, така што се чинело дека работата на научно

---

² Георгиј Флоровски, *Источни оци 5 – 8 века*, Света Гора Атонска 1998, 148-149.

поле веќе го достигнала својот крај. Од друга страна, ако христијаните во претходниот период биле насочени главно кон решавање на внатрешноцрковните несогласувања, сега се загрозени однадвор, од варварите на Запад и од исламот на Исток.³

Сведоштвата за животот и делувањето на свети Јован Лествичник се зачувани во ракописните извори (пред сè тука се мисли на самата *Лествица*), во раскази додадени на *Лествицата* и во кратки белешки за родителите на свети Јован Лествичник. Според овие извори, Јован Лествичник бил син на константинополските сенатори Ксенофон и Марија. Заедно со својот брат Аркадиј студирал философија во Вирита (денешен Бејрут). Еднаш, патувајќи за Вирита тие претрпеле бротска несреќа и двајцата се спасиле, па подоцна во Ерусалим биле пострижени за монаси. Родителите ги барале своите деца и ги нашле во Ерусалим. Многу е тешко да се утврдат годините кога живеел свети Јован Лествичник. Во научната литература се споменуваат датуми и години, но тоа останува без некоја поиздржана аргументација. Па, грубо кажано, годината на неговото раѓање може да се смести во временскиот дијапазон од 483 година до 580 година, а годината на неговата смрт од 563 година до 680 година.⁴

Лествицата, или *Скала*, или *Рајска скала* (*Κλίμαξ του παραδείσου*), Јован Синајски ја напишал во првата половина на 7. век, кога управувал со Синајскиот манастир, а по барање на неговиот пријател Јован – старешина на манастирот Раиту, кој исто така се наоѓал на планината Синај.⁵ Називот „лествица“ симболички алутира на библискиот настан поврзан со патријархот Јаков, кој имал видение на скала која ги поврзува небото и земјата.⁶ Книгата се нарекува уште и *Духовни скали*, бидејќи во своето писмо, настојателот на Раитскиот манастир, Јован Синајски го споредува со Мојсеј, кој на Синај ги примил таблиците со заповедите од Бога.⁷ Оваа книга може да се подели на три дела: *Писмото на Јован Раитски* и *Одговорот на Јован Лествичник*, самата *Лествица* и *Поука до пастирот*, а кон неа вообичаено на почетокот, се додава и житието на свети Јован

---

³ Јован Таковски, *Патрологија – 2 дел (скрипта)*, Скопје 1981, 90.

⁴ Татьяна Попова, *Славянская рукописная традиция лествицы Иоанна Синайского*, Северодвинск 2010, 40-41.

⁵ Јован Таковски, *op. cit.*, 91.

⁶ Татьяна Попова, *op. cit.*, 51.

⁷ Димитър Кенанов, Невена Гавазова, *Небето на безмълвието*, Велико Търново 2013, 17.

Лествичник, дело на раитскиот монах Даниил. Според својата содржина таа се надоврзува на традицијата настаната со првите монаси од египетскиот скит во 4 век.⁸

Триесетте скалила на *Лествицата* кои ги опишува Лествичник ги претставуваат триесетте години кои Христос ги исполни пред да почне со својата проповед. Ова укажува дека секој подвижник по патот на своето обожување треба да расте и да израсне според возраста на Христос на Кого се угледува. На крајот, скалата завршува со трите главни христијански добродетели: верата, надежта и љубовта.⁹

Пораката која ја носи содржината на *Лествицата* е всушност опис на патот на човековото обожение и единство со Бога, пред сè на монахот, а тој опис треба да послужи како поука и пример во монашката средина. Личните суштества се зенитот на созданието затоа што, по слободен избор и по благодат, можат да станат богови. Создавајќи ја личноста, божествената семоќност остварува некое радикално „пробивање“, нешто апсолутно ново.¹⁰ За христијанинот обожението станува возможно исклучиво благодарение на воплотувањето на Слово, кое го прими нашето човештво, а ни го даде своето Божество.¹¹

***Лествицата* во словенската книжевна традиција**

Околностит во кои се појавува преводот на *Лествицата* на словенски јазик се исти како и околностите на останатите пред сè богослужбени, а потоа и поучни книги. По населувањето на Словените, влијанието и политичката доминација над областите нааелени од Словените, Византија ги ширела користејќи ја супериорноста на својата севкупна култура и изградени државни институции. Словените во Византија ги прифаќаат повеќе вековните цивилизациски текови, особено со примањето на христијанството. Византија била свесна дека христијанството меѓу Словените ќе стане општоприфатена

---

⁸ Маја Јакимовска-Тошиќ, *Македонската книжевност во 15 век*, Скопје 2001, 229-230.

⁹ Атанасије Јевтић, *Патрологија, књига треќа, свети оци и црквени писци Истока од 4. Халкидонског до 8. Фотијевог Васељенског сабора (451-881 г.)*, Београд-Трбиње-Лос Анџелес 2018, 256.

¹⁰ Владимир Лоски, *Догматика*, Скопје 1998, 50.

¹¹ Илиарион Алефеев, *Тајната на верата*, Скопје 2008, 232.

вера само ако се проповеда на јазик разбирлив за народните маси.¹² Така, *Лествицата*, како еден од најзабележителните книжевни споменици на рановизантиската писменост добила свој словенски превод.

Овој преведен споменик со својот текст открива една од најраните етапи на словенската писменост, која упатува кон делото на свети Кирил и свети Методиј, како и Преславската културно-литературна школа.¹³

Се претпоставува дека преводот на *Лествицата* на словенски јазик е направен многу рано (10. или 11. век), а на него во словенските средини се работело неколку пати. Најстариот, пак, сочуван препис упатува на руската книжевна средина (Москва, Државна библиотека, Рум. 198), но во него може да се забележи влијанието од јужнословенскиот протограф. Денес може да се евидентираат голем број словенски преписи настанати од 12. до 17. век. Дел од овие преписи ѝ припаѓаат на книжевната практика од 15. век, забележана во јужнословенските и во источнословенските препишувачки центри. Станува збор за околу сто преписи кои се наоѓаат на територијата на поранешен СССР (86 преписи), на територијата на поранешна СФРЈ (5 преписи), во Романската академија на науките во Букурешт (6 преписи), еден препис од Хиландар, два од Зограф, еден од Рилскиот манастир (бр. 4/6) и еден од НКБМ во Софија со бр. 1029. Станува збор за руски, молдо-влашки и јужнословенски преписи на *Лествицата* од 15. и 16. век.¹⁴

Според Мострова, се разликуваат четири групи, кои можат да се третираат како четири редакции на текстот. Првата редакција го претставува најстариот превод на творбата, кој според неа настанал во 10./11. век во Преславскиот книжевен центар, што како единствена редакција се распространува до првата половина на 14 век. Втората редакција е именувана како редактиран стар превод, веројатно извршена на Света Гора од страна на монах Јоан во склоп на општиот процес „поправање на книгите“ или од страна на учениците на Теодосиј Трновски. Третата група преписи го претставуваат новиот превод или основната обработка на текстот, направен најверојатно во книжевниот круг на Ефтимииј, по 1371 година. Оваа редакција доста се распространила во јужнословенските

---

¹² Вангелија Десподова, Лидија Славева, *Македонски средновековни ракописи 1*, Прилеп 1998, 15.

¹³ Татјана Попова, *op. cit.*, 5.

¹⁴ Татјана Попова, *op. cit.*, 12-13.

книжевни средини, како и во руската, и во наредниот период. Четвртата редакција ја претставува новиот српски превод од третата четвртина на 14. век, која настанала во српската книжевна средина.¹⁵

Лествицата во македонската ракописна традиција

Во македонската средновековна литературна традиција патристичките творби имале посебно место во разните антологизирани зборници со мешовита содржина, но чест бил и случајот кога се преведувале или се препишувале и засебни авторски презентации: *Паренесис* – Слова на свети Ефрем Сирин; *Слова* на свети Григориј Богослов; *Златоуст*, *Златоструј*, *Адријанти* и *Маргарит* – книги со Слова на свети Јован Златоуст; *Ареопагитика* – Слова на Псевдо-Дионисиј Ареопагит; *Слова* на Ава Доротеј; *Лествица* на свети Јован Лествичник; *Шестоднев* – неколку богословско-философски трактати со овој наслов од ранохристијански византиски писатели (свети Василиј Велики, свети Григориј Ниски, свети Атанасиј Синаитски, свети Григориј Писидиски, Михаил Псел и др.); *Слова* на свети Исак Сирин; *Паноплија догматика* – Зборник од творби со догматско учење од Ефтимииј Зигабен; *Диоптра (Огледало)* на Филип Монтотроп и др.¹⁶

Во манастирските средини (каде што и најчесто се користела Лествицата) просветата се реализирала главно на три начини: преку црковните богослужби, преку усни поуки пред потесен круг и проповеди во храмот пред верниците на библиски и литургиски теми, и преку писмен збор, т. е. преку книжевна дејност, или „просвета со букви“ како што ја нарекува свети Климент.¹⁷ Така, и *Лествицата* станала омилено четиво помеѓу манастирските братства и сестринства и неизоставен дел од манастирските и црковните библиотеки.

---

¹⁵ , 14. Татјана Попова, op. cit.,

¹⁶ Илија Велев, *Историја на македонската книжевност, средновековна книжевност, том 1*, Скопје 2014, 338-339.

¹⁷ Петар Хр. Илиевски, „Просветната улога на манастирот „Св. Пречиста“, *Манастир Света Пречиста Кичевска (монографија)*, Скопје: 1990, 21.

Со македонската црковнословенска традиција се поврзуваат следниве ракописи со нивните соодветни описи:

1. *Охридската лествица*. (Прилог 1.) *Опис*: Потекнува приближно од 1360 година. Содржи 294 хартиени листа, 22 x 14 см. Има скромна илуминација работена со црвено-зелено-бел колорит. Има заставки со правоаголна форма и внатрешна плетенка. Иницијалите се скромни со црвен колорит. Се среќаваат повеќе записи, а во еден се споменува дека оваа книга е од Великата црква на Прва Јустинијана. Се чува во Завод и музеј – Охрид, инв. бр. 93.¹⁸ Иако овој ракопис Мошин го карактеризира како рашки, во него можат да се пронајдат многу карактеристики кои ѝ припаѓаат на македонската варијанта на црковнословенскиот јазик.

2. *Белградската лествица*. (Прилог 2.) *Опис*: Пишувана е во третата четвртина на 14. век на хартија и има 273 листа, 220x 148 мм. Писмото е уставно со средна големина, 22 реда на страница (типично за шестата и седмата деценија на 14. век). Текстот е пишуван со темно мастило, а насловите, иницијалите и некои почетни букви со црвено. Се употребува и окер и синозелено мастило. Иницијалите се примитивни, украсени со точки или плетенки. Почетокот и крајот на ракописот се оштетени и недостасуваат листови. Јазикот е карактеристичен за западномакедонските книжевни споменици. Од 1955 година се наоѓа во Народната библиотека во Белград, Рс 416. Ракописот во периодот меѓу двете светски војни бил сопственост на свештеникот Трајко Попов од демирхисарското село Слепче, кој, пак, потекнувал од стар свештенички род од ова македонско село. Најверојатно е дека претходно споменикот бил дел од богатата збирка ракописи во Слепченскиот манастир *Свети Јован Крстител*, а бил купен од професор П. Момировиќ од Краљево во 1955 година;¹⁹

3. *Лесновската лествица*. (Прилог 3.) *Опис*: Потекнува приближно од 1370 година и е пишувана на хартија со размер 29 x 21 см. Содржи 263+1 лист. Пишувана е со полууставно писмо со црно мастило, а се истакнуваат почетните црвени букви на речениците и наместа стилизираните големи букви со црвено мастило. Најверојатно

---

¹⁸ Илија Велев, Лилјана Макаријоска, Емилија Црвенковска, *Македонски споменици со глаголско и со кирилско писмо*, Скопје 2008, 86.

¹⁹ Ѓорѓи Поп-Атанасов, *Словенски ракописи од Македонија во странски ракописни збирки 10. – 19. век, 1.*, Скопје 2017, 207.

поради влага ракописот е оштетен на горните краеве и затоа расчитувањето е доста тешко. Се чува во Универзитетската библиотека во Белград – Ќоровиќ 25;²⁰

4. *Дечанската лествица*. (Прилог 4.) *Опис*: Датира од 1360/1370 година. Има 236 листа со димензија 300 x 205 мм. Подврзијата е од оштетени дрвени корици обложени со кожа со орнаменти. Текстот е пишуван со убаво уставно писмо, со темносино мастило и наслови со цинобер. Пишуван е со македонска јазична јусова редакција. Се наоѓа во Дечанскиот манастир со број 71;²¹

5. *Цетинската лествица*. *Опис*: Потекнува од 1370 година и е со македонска јазична редакција. Правописот е јусов со македонски особености. Не е целосно зачувана и има оштетувања на листови во средниот дел. Подврзијата е од штици во кожа. Се чува во Цетињскиот манастир под број 73;²²

6. *Пеќската лествица*. *Опис*: Бр. 87 од периодот помеѓу 1375 и 1385 година. Ракописот е оштетен и има 371+1 лист;

7. Фрагмент од 15. век. *Опис*: се чува во Националната сеучилишна библиотека во Загреб 28/4494 – 3 и

8. *Прилепски аскетско- поучен зборник* од средината на 15. век. *Опис*: Содржи одделни слова од *Лествицата*, потекнува од храмот *Свето Благовештение* – Прилеп и е со сигнатура М – 4.²³

Според датирањето на ракописите, тие спаѓаат во третата и последна фаза на македонската средновековна книжевност, а која трае од 1261 година до крајот на 14. век. Тука станува збор за историско-развоен период поместен меѓу заживувањето на Второто византиско царство во 1261 година, настапувањето на средновековното српско владеење со поголемиот дел од Македонија, функционирањето на расцепканите локални владетелства во Македонија по смртта на моќниот српски цар Душан во 1355 година, како

---

²⁰ Ѓорѓи Поп-Атанасов, *op. cit.*, 205.

²¹ *Ibid.*, 198.

²² *Ibid.*, 201.

²³ Петар Георгиевски, „Лествицата во нашето ракописно (манастирско) наследство“, *Премин* 87/88, 48-49.

и освојувањето на сите македонски територии од страна на Османлиската империја во последната четвртина на 14. век. На книжевноисториски план во овој период се одвиваат повеќе развојни појави како резултат на литургиската реформа при смената на Студитскиот со Ерусалимскиот типик. Развојната мотивација била преокупирана со новите редакторски зафати: текстолошката, структурната, стилската, правописната, идеолошката, најавата на книжевно-жанровската демократизација, заживување на антологиските книжевни зафати итн.²⁴

Попрецизно, најголем дел од овие споменици потекнуваат од втората половина на 14. век, т. е. периодот кој научниците го определуваат како историско-развојна фаза од македонската средновековна книжевност која го заокружува нејзиниот книжевноисторискиот развој и се поместува меѓу заживувањето на исихастичкиот спор во 40-тите години на 14. век и сè до крајот на тој век, кога Македонија била целосно завладеана од страна на Османлиската империја и кога во книжевноста се афирмирале пројавите на новиот хуманизам и ренесанса. Во ваква ситуација, концентрираните пролатински влијанија веќе го претвориле византискиот духовен и книжевен амбиент во отворено поле за борба за верски и философски престиж. На јавната општествена сцена стапила конфронтацијата меѓу идеологиите на времето: исихазмот и схоластичкиот рационализам. Познатиот „исихастички спор“ траел меѓу 40-тите и 60-тите години на 14. век, а центарот на догматските, философските, книжевните и практичните духовни пресметки бил на просторот на Македонија – главно на Света Гораи во Солун.²⁵

Во ваква ситуација, *Лествицата* се јавила како многу корисно и значајно четиво, пред сè во манастирските средини, а потоа и помеѓу мирјаните. Во состојба на антагонизам меѓу западниот рационализам и Истокот, ова маркантно дело на патристичката литература потсетувало и враќало на интегралниот начин на монашка практика.

Веќе во последната четвртина на 14. век дефинитивно и во македонската книжевна традиција почнал да се профилира мозаикот на новите развојни тенденции. По целосното завладејување на Македонија од страна на Османлиите настапило попречувањето помеѓу

---

²⁴ Илија Велев, *op. cit.*, 57.

²⁵ Илија Велев, *op. cit.*, 59.

два верски поларитети: христијанството и исламот. Сепак, не може а да не се истакне дека не дошло до директно реперкуирање на спротивставените верски соодноси како носители на идејните и на творечките ангажмани во книжевноста. Така, развојот на македонската книжевност продолжил да се развива континуирано, но, се разбира, со нешто позабавен интензитет на творечката иницијативност.²⁶

Врз основа на многубројните ракописи, со појавата на печатницата и стандардизирањето на руската варијанта на црковнословенскиот јазик, која поради Османлиската власт и невозможноста од позначителен духовен и културен развој се користела и меѓу православните јужнословенски народи, се појавиле и мноштво печатени црковнословенски изданија. За ова сведочат и македонските манастирски библиотеки кои имаат побогат фонд на стари печатени црковнословенски книги. На пример, во манастирската библиотека на манастирот *Света Пречиста Кичевска*, која содржи над двесте стари печатени книги, меѓу другите се наоѓа и *Лествица* на свети Јован Лествичник, која е оштетена и не може прецизно да се утврди од која година потекнува, но според сите показатели таа е од 19. век, од кога всушност и потекнуваат најголемиот број печатени црковнословенски книги во македонските библиотеки. Од печатените изданија на овој споменик на црковнословенски јазик, во словенскиот свет најчесто користена е *Лествицата* испечатена во Москва во 1872 година, секако, на руска варијанта на црковнословенскиот јазик

Словенскиот превод на *Лествицата* бил предмет на проучување од страна на повеќе научници. Тука пред сè се имињата на руските научници: Александр Христофорович Востоков (1781 – 1864), Александр Василевич Горскиј (1812 – 1875), Капитон Иванович Невоструев (1815 – 1872) и др. Од бугарските научници познати се: Ј. Иванов, И. Дујчев, Т. Мострова и др.²⁷ Од српските научници најзабележителен е Д. Богдановиќ.²⁸ Денес, секако, тука може да се вброи и името на Т. Г. Попова со својата

---

²⁶ Илија Велев, *op. cit.*, 60.

²⁷ Димитър Кенанов, Невена Гавазова, *op. cit.*, 5, 14.

²⁸ Татјана Попова, *op. cit.*, 6.

монографија *Славянская рукописная традиция Лествицы Иоанна Синайского*. Од богословски аспект значајни се лекциите на протоереј Г. Флоровски.²⁹

Заклучок

Со самата појава на монаштвото (особено општожителното), се појавила потреба од таканаречената аскетска литература, која од една страна ќе им помага на монасите во решавањето на секојдневните проблеми и искушенија, а од друга страна ќе ги поттикнува во нивниот подвиг. Од овие причини се појавила *Лествицата* на свети Јован Синајски, која всушност е прирачник за монашко општожително живеење, иако станала омилено четиво и за мирјаните. Популарноста на ова дело на светоотечката книжевност придонела тоа да биде преведено уште во најраните фази на преводите на црковните книги на словенски јазик. Така, во целиот христијански словенски свет се создал богат фонд од ракописни текстови на ова дело. Голем дел од овие ракописи се поврзуваат со Македонија, иако од веќе познати причини се наоѓаат во библиотеки надвор земјата. Од оние споменици кои се наоѓаат во Македонија особено внимание заслужува *Охридската лествица* од 1360 година, која со своите јазични црти, и тоа како е уникатна и вредна за понатамошни научни иследувања. Покрај ракописните изданија, со појавата на типографијата *Лествицата* на веќе стандардизиран црковнословенски јазик во неговата руска варијанта, онаков каков што се употребува во богослужбената практика, уште рано станала дел од македонските манастирски и црковни библиотеки. Последново дало основа таа да биде преведена и на стандарден современ македонски литературен јазик.

---

²⁹ Димитър Кенанов, Невена Гавазова, *op. cit.*, 13.

АЛЕКСАНДАР КРСТАНОСКИ

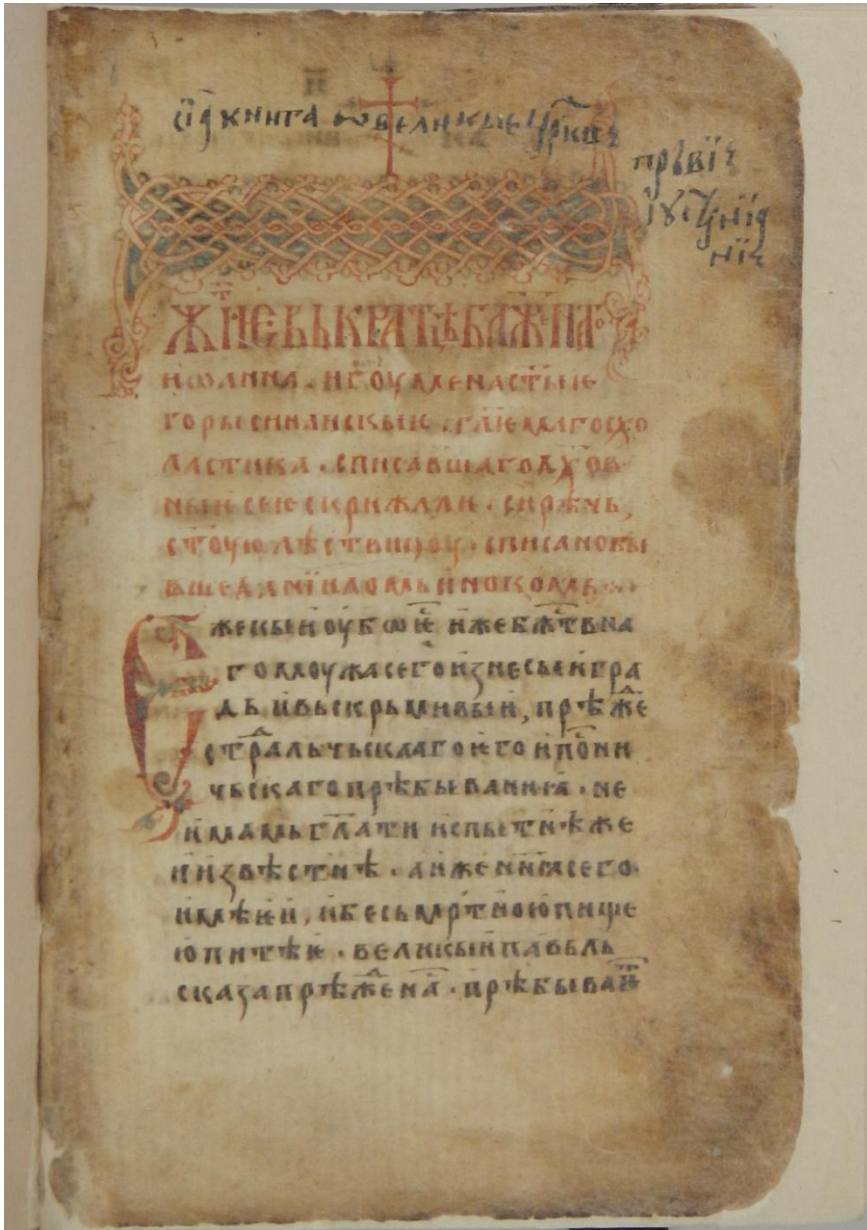
ЛЕСТВИЦАТА НА СВЕТИ ЈОВАН ЛЕСТВИЧНИК ВО МАКЕДОНСКАТА ЦРКОВНОСЛОВЕНСКА ТРАДИЦИЈА

Апстракт

Со појавата и развојот на монашките средини во 4. век, се појавува и таканаречената аскетска литература, која служела како поучно четиво во веќе развиените општежитија. По примерот на овие четива, иако во период на пад на богословската книжевност, на почетокот од 7. век свети Јован Синајски ја составува својата *Лествица*, која во себе се чини дека го сублимира целото духовно и литературно искуство од претходните векови. Тоа придонело овој уникатен споменик на рановизантиската книжевност многу рано да биде преведен на словенски јазик, а денес славистичката наука да располага со повеќе од сто примероци на негови преписи. Македонија не заостанала на овој план, па значаен број од словенските ракописи на *Лествицата* според своите особини (пред сè јазични) се поврзуваат со македонската територија, иако поголемиот дел од нив се наоѓаат во библиотеки или збирки надвор од државата.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1.

Прилог 2.

Прилог 3.

